

Jak je to jinde ve světě

Drobečky z amerického kontinentu

DUŠAN SOUDEK

Aféra s internátními školami pro Indiány

V roce 1879 byly v Kanadě zákonem založeny internátní školy pro indiánské děti, aby údajně umožnily asimilaci Indiánů do bělošské společnosti. Od roku 1894 byl pobyt ve školách povinný, takže děti ztratily styk s rodinou. Školami prošlo asi sto tisíc Indiánů. Provoz škol byl svěřen církvím, katolíci vedli 70 škol, anglikáni 37, jiné církve obhospodařovaly méně škol. Školy byly předány r. 1973 do samosprávy Indiánů, a v 90. letech postupně rušeny.

Nyní se zdá, že se školy staly útočištěm úchylných vedoucích; je neuvěřitelné, kolik z nich se ukrývalo pod pláštěm církví. Prý v nich běžně docházelo k zneužití (abuse) žáků a žaček, k zneužití sexuálnímu, ale i týrání (např. bití) a ovšem i ke „ztrátě domorodé kultury“. Precedent poskytli bývalí chovanci ze sirotčince Mount Cashel (katolický řád „Christian Brothers“), kteří si r. 1996 vysoudili 11 milionů dolarů. Nyní se indiánských bývalých žáků ujali bílí právníci, kteří organizují soupis žáků a podávají v jejich zastoupení žaloby na stát a církve. Prozatím mají 6300 postižených z rezervací až s 80 % nezaměstnaností. V případě kladného rozsudku si ovšem vyžadují až 40% „contingency fees“, tj. odměny advokátovi. Jeden advokát sám sehnal 4300 klientů z rezervací. Advokáti posílají „lovce lebek“ (headhunters) do rezervací s dotazníky např. s výzvou „oživte si vzpomínky společně se spolužáky, jmenujte obviněné“. Když soudy vyhoví žalobcům, náhrady mohou jít do miliard dolarů. Některé anglickánské a katolické diecéze jsou už nyní insolventní (bankrupt), prozatím jen legální a soudní výlohy už zaplacené obnášejí 27 milionů dolarů.

Kupodivu někteří bývalí absolventi těchto škol si nevzpomínají na útrapy, ale po-

chvalují si to, co ve škole získali. V šedesátých letech dokonce někteří náčelníci protestovali proti rušení ojedinělých škol. Ale většina „abiturientů“ se shlédla v možnosti získání nějaké náhrady za přestálé útrapy (?), zvláště když advokáti podávají žaloby bezplatně s velkou nadějí na tučný zisk pro sebe.

Dokonce advokátní organizace protestovala proti některým advokátním praktikám v této záležitosti.

Rave

(vyslov *rejv*; rave = mluvit nebo jednat divoce a nesouvisle)

Je to jedna nová globální subkultura mladých. Rave vzniklo ve Velké Británii a USA v 80. letech a rozšířilo se jinam. Je to celonoční děj spočívající v tanci bez přestávky, doprovázený elektronickou hypnotickou hudbou, prezentovanou oblíbeným „disk jockeyem“, spolu s hojným užíváním drog „ecstasy“ a GHB, ne však alkoholu (vede k násilnostem). Raveři hledají zesílení smyslových vjemů a vznik euforie kombinací nepřetržitého tance, drog a velmi hlasité hudby, produkováné komputery, bez vokální složky. Toto vše posílí „vibe“ (=vibraace; vives podle slovníku: aura vyzařující z osoby nebo situace, nebo instinktivní pochopení povahy osob nebo situace). Užívané drogy jsou ecstasy (3,4-metylendioxy-methamfetamin) a GHB (gamma-hydroxybutyrát). Raveři chtějí mír, lásku, jednotu a respekt, to jest sympatie a euforii proti individualismu a materialismu dnešní společnosti. Účastníci jsou ve věku 15-25 let, může jich být až 10 tisíc na jednom podniku, vstupné 10-15 dolarů.

I v Kanadě nastalo už několik náhlých úmrtí na raves pro předávkování drogami a značného svalového výkonu. Účastníky nutno varovat předem (dostatek pitné vody a sodíku). V Anglii se policie proto pokusila raves zakázat, ale bez úspěchu. Zpočátku raves byly tajné, např. na farmách, nyní jsouve městech ve veřejných místnostech. Nutno být předem připraven na možné náhlé přihody. Viz též internet! (Can.Med. Assoc J. 162;1843, 2000)

Jsou raves také v České republice?

Soudce „Lynch“ v USA

Poslední desetiletí 19. století a tři desetiletí 20. století se vyznačovaly někdy svérázným výkonem spravedlnosti v USA, především v jižních státech. Lynchování bylo namířeno zpravidla proti černým Afroameričanům. Celkově bylo lynčováno 4700 černých. Američané berou násilí jako dané, podmiňené i nadbytkem stříelných zbraní v obyvatelstvu. Proto tu policie někdy nejdříve střílila a pak zjišťuje, o co šlo. Pravděpodobnost smrti zastřelením je v USA 135x vyšší než v Kanadě, kde už r. 1873 byla zřízena Královská jízdní policie, ovládaná centrálně. Lynchování byla jakási zjednodušená „semioficiální“ forma justice, při které se někdy projevovalo „až masové šílenství a epizody sadismu“. Byly trestány zločiny skutečné i domnělé, ale i „urážky“ (např. viník se dost rychle neuhnul před autem bělocha). Lynch mohl být „spořádaný“, tj. oběšení bylo oznámeno předem v novinách, za přítomnosti bankéřů a právníků, k dispozici parkování, pro vzdálené diváky mohl být vypraven zvláštní vlak. Při „divokém“ lynčování se uplatnil i sadismus (mučení oběti, upálení, uřezání prstů, rozdělování jako suvenýry divákům). Stovky diváků si lynčování fotografovali a byly v prodeji i upomínkové pohlednice, takže r. 1908 musel hlavní poštovníř zakázat jejich přepravu v poště. Nyní vyšla kniha „Without sanctuary“ s asi stovkou reprodukcí snímků lynche. V TIME (Apr. 10) byly v referátu o knize otištěny 4 snímky z té nedávné doby. Není to radostný pohled na spokojené diváky a potěšené přihlížející děti kolem oběšenců. U nás byly veřejné popravy zrušeny někdy v 19. století, ale předtím to bývalo i v Evropě oblíbené divadlo. U nás vzpomeňme na rok 1945!

Komunismus jako forma náboženství

Občas dostáváme zprávy z Česka, ať už v dopisech přátel nebo v tisku, vyjadřující překvapení o dnešním významném procentu komunistů; někteří z nich – nebo jejich děti – vlastní důležité podniky, jiní nemohou zapomenout na minulost.

Tento stav by nás neměl překvapit. Nejednou byl komunismus označen jako „sekulární (světské) náboženství“ (E. O. Wilson). Porovnejme nyní stručně podobnosti mezi libovolnou sektou a komunismem. Je tu mytologie uložená v posvátných knihách – „Dějiny VKS(b)“ a knihy klasiků; jsou tu posvátné obřady – např. májový průvod a rituál „voleb“ se 120% vítězstvím. Jsou tu naprosté znalosti zákonitostí světa – „Poručíme dešti, větru.“ –, dále autority marxistických věd jako Lysenko a jiní. Dokonce se někteří domnívali, že Strana může měnit přírodní zákony. Byli zde i mučeníci a ostatky svatých – např. Fučík nebo Lenin v mauzoleu. Byli tu ale také zloduchové a ďáblové: Trocký, Slánský a spol. Byli i komunisté netolerantní ke kacířům; považovali jiné názory za rouhání a tvrdě je trestali. Byl tu rovněž seznam zakázaných knih a inkvizice ve formě StB a kádrováků. Jako kněží fungovali příslušníci „nové třídy“ (Džilas) vládnoucích stranických funkcionářů a aparátčiků. Existovala pokora vůči vůdcům a uctívání jejich posvátných obrazů (Stalinův „kult osobnosti“). Nepřátelé byli zastrašováni a vlastní síla byla demonstrována na vojenských přehlídkách v Moskvě i jinde. Děti dorůstající do dospělosti prošly rituály doprovázejícími dospívání – „šátkování pionýrů“, přijetí do Strany.

Jednoduché náboženství dává svým vyznavačům pozemské odměny: dlouhý život, potravu, majetek, odvrácení neštěstí, potření nepřátel. I komunistická víra dávala svým vyznavačům nesmírné možnosti. Proto původně lidé věřící v ideály socialismu byli postupně nahrazováni věřícími v pouhou moc, která jim umožnila kariéry; stali se „vyvoleným lidem“. Komunismus byl neobyčejně silnou mocenskou organizací, srovnatelnou s papežem a s církví v raném středověku. Mnozí přívrženci se úplně odevzdali do rukou předpokládané vyšší moci, to vše doprovázeno slzami emocí; snad se některým – zvláště ženám – zjevovala ve spánku Strana jako krásná nadzemská bytost.

Ke komunistické zemi bylo použito drastických metod. Obraťme se nyní k české historii. Po bitvě na Bílé hoře 1620 byla vítězem prováděna rekatolizace země, kde bylo

Panorama knih

Renata Povolná: Spatial and Temporal Adverbials in English Authentic Face-to-Face Conversation*

předtím asi 15% katolíků. Někdy bylo použito také drastických metod, ale pomohl i barokní mysticismus a mariánský kult. Tehdy vítěz neměl Pohraniční stráž, takže snad čtvrtina obyvatelstva mohla prchnout za hranice. Počet obyvatelstva se válkou, nemocemi a emigrací zmenšil na polovinu. Důsledkem toho všeho bylo, že zhruba za tři generace už počali Čechové cítit katolicky. Po uzákonění náboženské tolerance po půldruhém století po Bílé hoře se vrátilo k náboženství svých předků pouze asi 1% obyvatel. I tehdy existovali kariéristé: Původně český bratr Albrecht z Valdštejna záhy přestoupil ke katolictví, což mu umožnilo závratnou kariéru císařského generalissima. Ale pak byl ochoten za královskou odměnu přejít do nepřátelského tábora, až byl konečně odstraněn svými zaměstnavateli vraždou roku 1634.

Nelze se tedy divit, že určitý podíl Čechů po půl století represivních režimů 1939-89, z toho 40 let komunismu, byl silně ovlivněn nedávnou minulostí a převzal nejen víru komunistů, ale někdy i část ideologie nacistů. Kulturní hodnoty jsou přenášeny rodinou, ale též školou, okolím, tiskem, televizí, „duchem doby“ – jejich trvání je někdy velmi podrobeno změnám.

Před časem jsem se zmínil o rozdílu mezi genetickou a kulturní dědičností (koncepte Cavalli-Sforzy). Genetická dědičnost určuje všechny základní vlastnosti živých organismů a je přenášena určitým chemickým kódem (DNA). Mění se zpravidla v dlouhých časových intervalech – v tisíciletích. Naproti tomu kulturní dědičnost je téměř výhradně vlastností člověka. Je to chování a hodnoty získané výchovou, instrukcí nebo napodobením; patří sem jazyky, náboženství a politické přesvědčení. Kulturní dědičnost se může někdy rychle měnit, od jedné generace do druhé.

Stručně možno říci, že s genetickou dědičností se rodíme, kdežto kulturní dědičnost získáváme během svého života od narození.

V souhrnu nám vychází, že genetická dědičnost českého národa nebyla půl stoletím nepříznivých dějin příliš ovlivněna, ale zato kulturní dědičnost mohla být značně přizpůsobena okolnostem doby.

Monografie Renaty Povolné je vyústěním jejího dlouholetého výzkumu v oblasti mluveného anglického jazyka a zejména v oblasti problematiky příslovečného určení času a místa z formálního a funkčního hlediska, jehož některé dílčí výsledky již byly zveřejněny v odborných periodikách. Ve své monografii se R. Povolná zaměřuje na roli příslovečného určení času a místa všech realizačních typů ve spojení s určitými verbálními frázemi pro vyjádření časové a prostorové scény v autentické spontánní osobní konverzaci (authentic face-to-face private conversation), která – jak autorka zdůrazňuje – je nejběžnějším žánrem v lidské komunikaci, v němž je promluva nejvíce ovlivněna kontextem. Studie používá vzájemně se doplňující kvantitativní a kvalitativní metody deskriptivní analýzy a je koncipována v duchu korpusové lingvistiky. Autorka využívá rozsáhlý vzorek korpusových dat z A Corpus of English Conversation, vydaného v roce 1985 J. Svartvikem a R. Quirkem, a to pět konverzačních textů, z nichž každý obsahuje 5 000 slov, tj. celkem 25 000 slov. Součástí monografie je příloha, která obsahuje praktickou analýzu všech pěti textů z hlediska funkční perspektivy větné, tj. identifikaci funkce specifikace, scény a tranzitu.

Úvodní část práce stanoví cíl výzkumu a nabízí stručný komentář předchozích studií v oblasti příslovečných určení místa a času s hlavním důrazem na jejich klasifikaci vzhledem k jejich formě, významu, funkci a distribuci distribuce, a především k jejich roli z hlediska funkční perspektivy větné, a to především se zřením ke kontextu jako k činiteli aktuálního členění větného.